

Mario Vargas Llosa

Odiseu și Penelopa

Nebunul cu balcoanele

Ochi frumoși, tablouri urâte

Domnișoara din Tacna

Kathie și hipopotamul

Chunga

Odiseu și Penelopa

Traducere din spaniolă și note de
MARIANA VARTIC

*Pentru Aitana Sánchez-Gijón,
cu recunoștință și admirație*

Itaca

*Atunci când spre Itaca vei porni-o,
dorește drumul cât mai lung să fie,
plin de peripeții și-nvățăminte.
Să nu te temi de Lestrygoni, nici de Ciclopi,
și nici de-a lui Poseidon mânie.
Nu-i vei întâmpina nicicând în cale
dacă înaltă-ți va rămâne gândirea, dacă doar simțiri alese
trupul și mintea îți vor stăpâni.
Cu Lestrygoni sau cu Ciclopi
sau cu sălbaticul Poseidon nu te vei întâlni,
dacă nu-i porți cumva în tine,
dacă sufletul tău nu ți-i va scoate-n față.
Dorește-ți drumul cât mai lung să-ți fie.
Să fie multe diminețile de vară
când, plin de bucurie și-ncântare,
vei ancora în porturi neștiute.
Să zăbovești prin târguri feniciene
mărfuri de preț spre-a cumpăra de-acolo:
sidefuri și corali, ambră și fildes,
parfumuri senzuale felurite,
cât mai multe parfumuri senzuale.*

*Să poposești în multe orașe din Egipt,
de la-nțelepții lor să-nveți iară și iară.
Itaca să o porți mereu în minte,
pe țărmul ei s-ajungi e țelul tău.
Dar nu-ți scurta defel călătoria:
cât mai mulți ani e bine să dureze.
Când în insula ta vei ancora, bătrân,
bogat, cu tot ce-ai adunat în lungul drum,
să nu sperii bogăție Itaca să-ți ofere.
Acest frumos periplu ți-a dăruit Itaca.
Fără ca ea să fie, n-ai fi pornit la drum.
Altceva să-ți mai deie, vezi bine, nu mai are.
Săracă de-ți va părea, nu te-a-nșelat Itaca, să știi.
Cu-atâta experiență, poți înțelege-acuma,
când ești și tu înțelept, Ithacele ce-nseamnă.*

Konstantinos Kavafis¹
(1911)

---

1 Traducere de Elena Lazăr, în vol. *Opere complete. Poezia*, I, București, Editura Omonia, 2001.

Personaje¹

I. PÂNZA PENELOPEI

Penelopa

Odiseu

II. PEȘTERA LUI POLIFEM

Penelopa

Odiseu

Polifem

Ciclopi

III. PALATUL LUI CIRCE

Penelopa

Odiseu

Euriloh

Hermes

Circe

IV. ȚINUTUL UMBRELOR

Penelopa

Odiseu

Circe

---

1 În transcrierea și în echivalarea substantivelor proprii (eroi, zeități, personaje mitologice, denumiri geografice etc.), am optat pentru varianta propusă de Eugen Lovinescu în traducerea *Odiseei*, cea mai apropiată, în opinia noastră, de spiritul limbii române.

VOCILE MORȚILOR

Tiresias
Elpenor
Anticleea
Tiro

VOCILE UMBRELOR

Agamemnon
Ahile, Patrocle, Antiloh, Aiax
Tantal
Sisif

V. CÂNTECUL SIRENELOR

Odiseu
Penelopa
Circe
Sirene

VI. MONȘTRII MARINI

Odiseu
Penelopa
Circe

VII. VACILE SOARELUI

Odiseu
Penelopa
Euriloh
Zeul Helios
Zeus
Calipso

VIII. CU NIMFA CALIPSO, ÎN INSULA OGIGIA

Odiseu
Penelopa
Calipso

IX. ODISEU ȘI NAUSICAA ÎN ȚARA FEACILOR

Odiseu

Penelopa

Ino sau Ceçoasa

Nausicaa

Atena

Arete

Alcinou

Domodocus

Palas Atena

X. CERȘETOR ÎN ITACA

Penelopa

Odiseu

Euricleea

Eumeu

Telemah

XI. OMORUL

Penelopa

Odiseu

Antinou

Eurimah

Euricleea

Naratorul

Odiseea lui Homer este o istorie care se petrece înainte de Istorie, în vremurile mitului, pe când zeii, luând înfățișări omenești, coborau din Olimp și se amestecau printre bărbați și femei spre a interveni în problemele lor.

Povestește faptele vitejești ale lui Odiseu, numit apoi Ulise, din momentul când, odată încheiat războiul Troiei, în care el a fost unul dintre eroii greci, își începe drumul de întoarcere spre Itaca și până ajunge în micul său regat, o insuliță adăpostind capre și țărani, pierdută în Marea Ionică. Trăiește aventuri extraordinare, dramatice, hazlii sau macabre, pline de culoare și de fapte fabuloase, care ne dezvăluie natura fantastică a unei realități unde mare parte din ce se întâmplă este rodul magiei și al forței unor ființe mitologice pe care muritorii trebuie să le îmblânzească sau să le seducă prin „hecatombe“ (sacrificii de animale).

Odiseea este o lume de povești și de dorințe neînfrânate. Bărbați și femei, toți petrec mâncând, bând, dansând, iubindu-se și ascultând istoriile și fabulele spuse de aezi, ce-și trec degetele peste corzile unei țiteri.

Întoarcerea lui Odiseu în Itaca durează zece ani – tot atât cât durase și războiul Troiei – ani în care înfruntă monștri și nimfe, vrăjitoare și sirene, furtuni și fiare, farmece și demoni. După nemaipomenite isprăvi, ajunge, deghizat în cerșetor, pe mica lui insulă, unde-i ucide pe toți peștorii care-i râvneau regatul și doreau să se căsătorească cu soția lui.

Îl cunoaște pe fiul său, Telemah, de care s-a despărțit îndată după nașterea acestuia, și o redobândește pe Penelopa. Reîntâlnirea soților

are loc după o scenă apocaliptică. Fapt ce nu-i împiedică să se desfete amândoi „în dragoste plăcută“, după cum zice poemul, iar apoi ei „stau de vorbă/și petreceau istorisind trecutul“¹ (Cântul XXIII).

În acel moment începe acest spectacol.

Naratorul, transformat în Odiseu, își ia locul lângă Penelopa.

Muzică. Umbre. Lumini.

---

1 Homer, *Odiseea*, traducere de George Murnu, București, Editura Univers, 1971, p. 466.

I

Pânza Penelopei

Odiseu și Penelopa conversează câteva clipe. Nu se aude ce rostesc, ci doar murmurul glasurilor, însoțit de gesturi și atitudini care trădează concentrarea hipnotică a perechii asupra dialogului. Vocile se vor ridica până devin audibile.

ODISEU: În țara lotofagilor. Le-au dat câtorva vâslași dintr-ai mei fructe de lotus din acelea cu care se hrănesc ei. Atunci, pe oamenii mei i-a cuprins moleșeala. Au fost loviți de o paralizie a sufletului. O sfârșeală de neînving. O dorință smintită de a rămâne acolo, pentru vecie. Ne-am văzut nevoiți, eu și ceilalți tovarăși, să-i târâm cu forța până la corăbii. A fost, aceasta, prima mea aventură, la câteva zile după ce-am ridicat ancora la Troia.

PENELOPA: E frig. Haide, cuibărește-te aici, la adăpostul mantiei. Vreau să-ți simt trupul lipit de al meu.

ODISEU: Mi-e teamă să nu adorm și, când deschid ochii, să mă pomenesc că era doar un vis că mă aflui aici, lângă tine și în Itaca.

PENELOPA: Nu e vis. Este adevărat. S-a întâmplat. Te-ai întors. Ți-ai luat înapoi regatul. Și pe mine. După douăzeci de ani. Vezi pânza asta? Îți plac firele ei colorate? Umbrele și luminile care scânteiază în ea ca niște solzi când o fluturi? Am țesut-o cu mâna mea.

ODISEU: Încă păstrează parfumul mâinilor tale.

PENELOPA: Trei ani din viață îmi sunt topiți în țesătura, în cusăturile și broderiile ei. Nimeni care s-a îndeletnicit vreodată cu războiul

de țesut și cu furca nu le-a hărăzit atâta nesomn cât am pus eu în firele astea.

ODISEU: O rostești cu amărăciune.

PENELOPA: Pânza aceasta e simbolul credinței mele față de tine, Odiseu. Când am început s-o țes, palatul era deja plin de străini care mă cereau de nevastă. Veniseră din tot ținutul, iar unii chiar de pe meleaguri mai îndepărtate. Mă hărțuiau. Îmi spuneau:

(Imitând un pețitor)

„Penelopa, toate căpeteniile aheilor care s-au dus să lupte la Troia alături de regele Agamemnon fie s-au întors, fie au pierit. Odiseu nu s-a întors. Așa că e mort și el, printre ruinele Troiei sau în străfundurile Oceanului. Uită-l! Poartă-te ca o regină care-și cunoaște îndatoririle. Alege-ți de soț pe unul dintre noi. Itaca are nevoie de un rege. Iar tu, frumoasă Penelopa, ai nevoie de un bărbat.“

Nu doar pețitorii mă îndoiau că ești mort. Până și familia mea. Și a ta. Și curtenii.

(Imitând un curtean)

„Doamnă, Itaca are nevoie de un rege. Ai aici, la picioarele tale, pe toți stăpânitorii și pe toate căpeteniile din insula Dulihion și din Same și încă mulți alții. Hotărăște-te odată pentru unul dintre ei.“ Atunci, în somn, un zeu mai mărunț mi-a dezvăluit cel dintâi șiretlic de care m-am folosit în acești zece ani spre a câștiga timp, să văd dacă nu cumva te arăți.

„Tinerilor cărmuitori, prieteni care îmi faceți cinstea să doriți a mă lua de soție, ascultați. Fie, vă cred. Odiseu, bărbatul meu, a murit. Dar dați-mi un răgaz. Ca nunta mea să aștepte până isprăvesc pânza ce-i va sluji de giulgiu celui ce a fost stăpânul Itacai și al meu. Ca nimeni să nu poată zice că Odiseu s-a pogorât în Hades, tărâmul umbrelor, fără o pânză măiestrită, țesută de văduva lui drept cinstire adusă amintirii sale.“

I-am mințit cu atâta convingere, încât m-au crezut.

ODISEU: Și ți-a luat trei ani ca s-o țezi?

PENELOPA: Mi-ar fi luat și mai mulți, dacă nu m-ar fi dat de gol una dintre slujitoare. O țeseam ziua, iar noaptea o deșiram. Pânza creștea pe lumină și descreștea la întuneric. Îi schimbam firele, broderiile, urzeala, le îmbinam altfel de fiecare dată.

„E aidoma timpului“, mi-a spus un filozof. „Înaintează necurmat și totuși nu se mișcă. Ai prins un crâmpei de eternitate în pânza pe care-o țeși, Penelopa.“

ODISEU: Nu și-au dat seama de șiretlic?

PENELOPA: La început, m-au crezut. Și le arătam pânza în fiecare zi. O priveau cu neîncredere. O cercetau, şușoteau, abia îndrăzneau s-o atingă. Bănuiau că în ea se ascunde ceva fermecat, care-i înfricoșa.

ODISEU: Care sclavă te-a trădat?

PENELOPA: Poate că Melanto, una dintre cele pe care le-ai ucis ieri. Se ținea cu Eurimah și mă înnebunea zorindu-mă să mă mărit cu el. Nu știu. Poate m-a pârât alta sau poate mai multe. Căutam să deșir țesătura pe când ele dormeau. Trebuie că m-au surprins. Odată șiretlicul descoperit, am fost silită să termin pânza. Iată de ce mi-e așa de dragă. E un bun adăpost, nu-i așa, Odiseu?

ODISEU: Trupul tău, Penelopa, e un adăpost și mai bun.

PENELOPA: Încă nu e ceasul iubirii, ci acela al istorisirilor. Continuă să-ți depeni povestea.

ODISEU: Să fie povestea noastră, Penelopa. Ajută-mă s-o făuresc din nou. Împarte-o cu mine. De unul singur, n-o am limpede și bine rânduită în amintire. S-o reînviem împreună, ca și cum am fi trăit-o amândoi.

PENELOPA: Vrei să ne jucăm născocind trecutul, Odiseu?

ODISEU: Nu născocindu-l. Ci construindu-l, trăindu-l încă o dată, de-adevăratelea, cu ajutorul închipuirii și al amintirilor, însă acum amândoi împreună. Trecutul, Penelopa, e moale ca lutul, depinde de noi la fel ca și viitorul.

PENELOPA: Bine. Să începem. Când ați scăpat de lotofagi, valurile v-au târât spre...

Muzică. Umbre. Lumini.

II

Peștera lui Polifem

ODISEU: Valurile ne-au târât spre o insulă ce părea ca oricare alta, dar nu se zărea pe ea nicio așezare. Am aflat apoi că ciclopul trăia departe unul de altul, pe piscuri de munte. Nu însă și Polifem. El își avea sălașul într-o peșteră, aproape de țărmul unde vântul mi-a împotmolit corăbiile. Le-am pus la adăpost și, însoțit de doisprezece tovarăși, am pornit să cercetez locurile. Sfătuiți de Palas Atena, duceam cu noi un burduf de vin vârtos și grozav de tare. Peștera era uriașă. Ardea acolo un foc. Era plină de brânzeturi. Și de țarcuri cu oi și berbeci de toate mărimile. Oamenii mei voiau să luăm provizii din belșug și să plecăm; pe mine însă m-a ținut pe loc curiozitatea. Îndată a apărut și cel ce viețuia acolo, cu turma pe care-o dusesse la păscut.

Era un monstru uriaș și pletos, de zece ori mai înalt decât oricare dintre noi, cu un singur ochi în mijlocul frunții. Ochiul lui verzui și încremenit nu privea, ci străfulgera.

POLIFEM: Vântură-lume? Pirați? Prădători ai satelor? Cine sunteți?

ODISEU: Glasul lui aducea cu zgomotul unor pietre ce se prăvălesc. Forța suflării sale ne-a abătut la pământ.

„Stăpâne, suntem naufragiați. Suntem ahei. Am fost de-am luptat la Troia vreme de zece ani și ne întorceam la insula noastră, Itaca, dar furtunile ne-au făcut să rătăcim calea și ne-au izbit de țărmul acesta. În numele lui Zeus și al tuturor zeilor din Olimp, te rugăm să ne dai bună găzduire.“

POLIFEM: Noi, ciclopul, nu-i cinștim pe zei, fiindcă suntem mai puternici decât dânșii. Nici gazde bune nu suntem. Și știi ce facem cu nesăbuitul care ne cade în mână? Îl mâncăm!

ODISEU: S-a năpustit asupra noastră, i-a înșfăcat pe doi dintre oamenii mei și i-a izbit sălbatic de pământ. Am văzut creierii împrăștiindu-li-se și țărâna îmbibându-se de sângele lor. Uriașul i-a sfărtecat în bucăți și i-a mâncat. Cu totul. Măruntaiele, carnea, oasele! Mesteca și înfuleca, scoțând niște sunete ce-ți făceau silă. Din când în când, sorbea lapte din niște urcioare mari. Și râgâia. Râgâielile lui zgâlțâiau stâncile grotei. În cele din urmă, s-a așternut pe somn. Oamenii mei au rămas încremeniți de groază. Tremurau.

Am petrecut o noapte de veghe și de spaimă. Cum să fugim? Monstrul astupase gura peșterii cu o piatră pe care nici o sută de bărbați n-ar fi putut-o clinti din loc.

Grozăvia era abia la început. Îndată ce s-a trezit, în vreme ce se întindea căscând de isca vârtejuri de aer cald, Polifem a înșfăcat alți doi dintre oamenii mei și i-a mâncat de vii, fără a-i ucide mai întâi, așa cum făcuse în ajun cu primii doi. Vaietele lor se amestecau cu clefăitul scos de fiara aceea cărboasă. Apoi a plecat cu turma, închizând la loc peștera cu piatra cea uriașă.

„Liniștiți-vă, prieteni și tovarăși, nu vă lăsați pradă deznădejdiei. Vă spun ce să punem la cale. Apucați trunchiul acela de măslin și aduce-ți-l încoace.“

PENELOPA: Ai tăiat un țăruiș, le-ai poruncit oamenilor tăi să-l subțieze, i-ai ascuțit unul dintre capete cu cuțitul și l-ai întărit trecându-l prin foc. Pe urmă l-ai ascuns sub gunoiul care zăcea pe jos ca un covor. Și ai ales patru oameni care să te ajute.

Când ciclopul s-a întors cu turma lui de capre și de oi și a înhățat alți doi dintre tovarășii tăi ca să-i înfulece, ai pășit spre el și i-ai întins urciorul.

ODISEU: „Polifem, vinul ăsta va face să-ți pară și mai gustoasă carnea de om. L-am scăpat de la naufragiu, iar acum ți-l dăruim ție, ca să te milostivești de soarta noastră.“

Dacă în Lima anilor '50, orașul în care am început să scriu, ar fi existat o mișcare teatrală, este foarte probabil ca, în loc de romancier, să fi devenit dramaturg.

Din câte pot să-mi aduc aminte, prima mea întâlnire cu teatrul a fost la Cochabamba, în Bolivia, pe când aveam șapte sau opt ani. Mama și bunicii m-au dus la Teatrul Achá, într-o lojă, și, dintr-odată, luminile s-au stins, cortina s-a ridicat și, pe scenă, niște personaje în carne și oase au început să trăiască o poveste. Iar cei ce întrupau acele întâmplări care se tot înnodau și deznodau nu erau nici marionete, nici desene animate, nici imagini stârnite de cuvintele vreunei cărți, ci ființe omenești. Le priveam și le ascultam fascinat, cu toate că nu pricepeam mare lucru. Deodată, unul dintre domnii de pe scenă a ridicat glasul și i-a dat o palmă unei doamne. Am izbucnit în plâns, iar mama a trebuit să mă scoată din sală.

MARIO VARGAS LLOSA